

UN PARAGRAF DE ISTORIE

I-a fost dat lui Valentin Silvestru să aibă moartea cumplită a lui Mihail Sebastian sau Roland Barthes : să fie ucis de o mașină. Cu el s-a încheiat o epocă a teatrului românesc. Cincizeci de ani i-a dedicat existența. Aproape că n-a fost eveniment sau simplă vibrație a teatrului, în această lungă perioadă, căreia să nu-i fi dat un răspuns. Veghea solemn, ca o coloană de templu, la tot ceea ce se petrecea în viața zbuciumată a teatrului, pentru a da socoteală contemporanilor și istoriei. N-a fost simplă mărturie, ci schimb de energii, simbioză. Și nu atât longevitatea acestui critic, care n-a ieșit din teatru decât, iată, spre a se mistui în neant, cât intensitatea prezenței sale ne-a uluit și continuă să ne uluiască pe toți. Dacă am simțit teatrul în acești cincizeci de ani, l-am simțit și prin ființa sa, fiindcă primea și dăruia cu egală deschidere. Mult mai târziu, probabil, vom percepe misterul rețelei de fire nevăzute care-l lega pe Valentin Silvestru de teatru, de viața teatrală, de lumea teatrală. De obicei, criticii văd un spectacol, le place sau nu le place, scriu și publică. Valentin Silvestru părea să nu fie alcătuit astfel. Intra în teatru cu mult înainte să existe spectacolul, rămânea acolo până când se stingeau ecurile replicilor, luminile rampei și murmurul spectatorilor și abia apoi urma începutul. Nu știu care i-a fost secretul, dar era secretul unui mare profesionist.

Nu avea numai prieteni. Nici nu e posibil. Voia să fie drept și poate că n-a reușit să fie mereu. Voia să fie corect și poate că pe unii i-a stânjenit această corectitudine. Era poate prea orgolios ca să accepte contradicțiile. Dar iubea teatrul ca nimeni altul și va trebui să învățăm de la el și o lecție de dragoste.

S-au perindat dictatori și șefi de guverne, s-au schimbat mulți directori de teatru, au murit regizori și actori și s-au născut alții, s-au năruit teatre și s-au ridicat altele în loc. Nu știu cum vom numi toate aceste schimbări, dar probabil că se vor chema Teatrul în vremea lui Valentin Silvestru.

DUMITRU SOLOMON

ORICÂT M-AI ZGÂNDĂRI

După studiile unor sociologi, politologi și psihologi apuseni, un om se schimbă într-o viață cel mult până spre doi la sută! Niciodată mai mult! Restul e balans, politică, farsă, teatru! Sfârșelele cu fofze, care se învârt dezinvolt de la stânga la dreapta și de la dreapta la stânga, după cum bate vântul, o fac pe cont propriu. N-are nici o relevanță. Decât ca să confirme regula expusă de studiile amintite mai sus.

Prin lumea noastră prea mult trecătoare trecu și Valentin Silvestru și absența sa de acum mă întristează și mă face să repet zicerea care ne arată că omul este mai slab decât puterea umbrei. Da, în fața mașinii ce-a venit din întuneric, Valentin Silvestru a fost mai slab ca o umbră și s-a prăbușit. Dar nu s-a schimbat. Așa cum nu l-au schimbat vremile, n-o să-l schimbe nici măcar cu doi la sută moartea cea grea. Cărțile și echivalențele critice semnate de Valentin Silvestru n-o să fie deformate de timp, cum n-au fost deformate de anotimpurile schimbătoare sub care a trăit și a scris. Câți actori n-a lansat către glorie Valentin Silvestru, câți regizori n-au fost puși de el în locul ce li se cuvenea în tabloul teatrului românesc?

Dar dacă scrisul lui Valentin Silvestru n-a putut fi schimbat de presiunea lumilor teatrale și antiteatrale, dacă lovituri puternice a primit din talabăra neprețuitorilor săi, cele mai complete izbitori le-a încasat de la prietenii săi răspopiți, de la cei ce s-au dezbrăcat de propriile lor piei și le-au îmbrăcat pe dos, cu picioarele în sus și cu fundul în față! Oare văzând aceste jigăanii să se fi rugat Silvestru de Cel de Sus, precum psalmistul: „Întoarce ochii mei ca să nu vadă deșertăciunea...”?

Întrebări. Întrebări care au început să apară în urma plecării sale. Așa cum au început să apară și legendele. Prima. Cică o vrăjitoare din Spania i-a spus că o să moară la 72 de ani, în plină stradă! A doua. Cică nu cu

mult timp în urmă, ducând o floare, ca de obicei, pentru mama domniei sale, moartă, s-a așezat pe o bancă și a avut o discuție destul de lungă cu o femeie care era chiar mama sa... Legendele! Au și ele farmecul lor.

Dar Silvestru și-a construit opera pe valorile reale ale teatrului românesc. Trebuie subliniat acest lucru. El n-a cunoscut nimic mai înalt decât explozia geniului teatral românesc și universal. În cântărirea acestui fenomen, a fost de neînduplecat!... Îmi place să mi-l închipui pe Valentin Silvestru interpretând nițelul rolul lui Hamlet, în cumplita scenă cu cei doi prieteni ce-și schimbaseră pieile pe ei, și între ei, Rosencrantz și Guildenstern! Spune Hamlet: „Și-atuncea iată ce lucru de nimic mă socotești. Vrei să mă faci pe mine să cânt, vrei să arăți că-mi cunoști clapele; vrei să-mi smulgi măduva tainei mele; vrei să mă faci să sun de la cea mai de jos până la cea mai de sus notă a scării mele; și acest mic instrument este doldora de cântece și de tonuri alese – totuși nu-l poți face să glăsuie. Crezi oare, fir-ar să fie, că-i mai ușor să cânti din mine decât dintr-un flaut? Botează-mă cu numele oricărui instrument vokiești, oricât m-ai zgândări tot n-ai să mă poți face să cânt”.

DUMITRU RADU POPESCU

GÂND LA PLECAREA UNUI OM CARE MI-A SCHIMBAT VIAȚA

Se zice că orice om are „un schimb”, că nimeni nu e de neînlocuit. Dar eu cred că Valentin Silvestru nu a lăsat pe nimeni în locul lui, sau, cum spunea un prieten scriitor, nu a lăsat pe nimeni la butonul atomic. A văzut teatru din 1943.

În viața noastră teatrală, Valentin Silvestru era o instituție, ba nu, era un minister, o uriașă construcție care aduna și mișca energii. Nu era un altruist, dar cultiva cu dăruire actori, regizori, scriitori. Avea pasiuni puternice, dar raționale. Iubea teatrul ca nimeni altul, dar rece și lucid. Nu obosea, cred că nu dormea niciodată la ora când se consuma spectacolul teatral, care era singura lui religie. Vedea toate reprezentațiile, chiar dacă erau cinci într-o săptămână și chiar dacă se juca la Cluj, Iași, Reșița ori Chișinău. Avea o energie atomică. Îi plăcea să adune în jurul său personalități, să le prezinte publicului devorator de vedete, să pornească avalanșa periculoasă a succesului, să-i impulsioneze mereu pe actorii în care credea. Nu știu dacă a iubit pe cineva în sensul pur al acestui verb strălucitor, dar avea sentimente puternice și respecta cu fidelitate valoarea, acolo unde credea că ea există. Nu puteai să-l pui pe rană, căci conținea prea mult acid și prea multă maliție, dar, paradoxal, acesta era combustibilul cu care alimenta ambiția spre reușită.

Avea pasiunea desțelenirilor. Și pentru asta folosea arme care uneori păreau prea simple : cenacluri, șezători, festivaluri. Dădea astfel unui oraș și cetățenilor lui șansa de a ajunge la comunicare cu arta, la sărbătoare spirituală.

Valentin Silvestru a fost o mare personalitate și un om curajos și complex. Vorbea cu un ușor zâmbet superior, cu aerul că sentințele pe care le emite sunt definitive. Nu prea îngăduia obiecțiile, era încăpățânat la culme, nezdruccinat în opinii - deși conștient când greșea -, dar izbutea să convingă pe oricine de orice. Nu totdeauna dreptatea era de partea lui; dar de cele mai multe ori era. Cu ceilalți se purta ca un gentilom ce folosea un fel de politică despotică. Telurile sale erau extrem de precise și știa perfect cum să dobândească ceea ce își propusese.

Începutul acestei ierni mi-a zăvorât pentru totdeauna în suflet durerea pierderii unui om care mi-a marcat viața. Acest om a contribuit decisiv la evoluția mea artistică și umană. Mi-a dat curaj în permanența luptă de dobândire a curajului de fiecare zi. A plecat din lumea noastră aproape în același timp cu uriașul poet Marin Sorescu, chemat, poate de domnul Silvestru, pentru a-l sărbători între stele. Să doarmă-n pace amândoi.

RODICA MANDACHE